

I. osnovna šola Celje

“ukraden otrok“ JANJA FORNAZARIČ

Raziskovalna naloga

Avtorji:

Nina Šoštarič, 7. a

Zala Godnik, 7. a

Bor Laznik, 7. a

Mentorica: Stanislava Ferjanc, prof.

Mestna občina Celje, Mladi za Celje

Celje, 2019

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	4
1.1 Opis raziskovalnega problema in namen.....	5
1.2 Hipoteze	5
1.3 Metodologija, opis raziskovalnih metod.....	5
2 TEORETIČNI DEL	6
2.1 Zgodovinsko ozadje taboriščnikov – “ukradenih otrok“	6
2.2 “Ukradeni otroci“	7
2.3 Otroška koncentracijska taborišča	8
3 EMPIRIČNI DEL	10
3.1 Zgodilo se je, kar se nikoli ne bi smelo zgoditi	10
3.2 Jesensko jutro 1942.....	10
3.1 Analiza ankete	13
4 SKLEPNE UGOTOVITVE	20
5 ZAKLJUČEK	21
6 VIRI IN LITERATURA	22
7 PRILOGA.....	23

POVZETEK

V tej raziskovalni nalogi bomo predstavili življenjsko zgodbo Janje Fornazarič. Do leta 2019 je svojo zgodbo kot "ukraden otrok" delila samo v krogu svoje družine, sedaj pa se je odločila, da jo predstavi tudi javnosti. Ko je bila stara šest let, so njeno družino iz Izlak pri Zagorju, z drugimi aretiranimi Slovenci iz Spodnje Štajerske, pripeljali v ulovitevno ali zbirno taborišče Auffangenslager v Celje. Ulovitevno, zbirno taborišče, je bila okoliška šola, danes I. osnovna šola Celje. V času vojne je bilo več kot 600 otrok, starih od nekaj dni do osemnajst let, v več okupatorjevih akcijah aretiranih skupaj s starši in nato nasilno ločenih ter s transportom odpeljanih v posebna nemška prevzgojna taborišča. Starše otrok so imeli kot talce v Starem piskru ali pa so jih odpeljali v delovna taborišča, taborišča smrti Auschwitz, Ravensbrück, Mauthausen in v druga. Kot "ukraden otrok" je postala skupaj s starejšo sestro in bratom avgusta 1942. Po končani vojni so se vsi trije vrnili v rodni kraj na pogorišče domačije. Starši so umrli v koncentracijskem taborišču. Dva njena brata partizana sta bila ustreljena v Begunjah. Od sedemčlanske družine so ostali samo trije otroci, zato so se preselili v Kranj k sorodnikom. Janja Fornazarič je tam končala osnovno in srednjo šolo, se zaposlila, kasneje si ustvarila družino, danes pa preživlja tretje življenjsko obdobje v oskrbovanem stanovanju Dom Lipa v Štorah.

Ključne besede:

2. svetovna vojna, raznarodovalna politika, "ukradeni otroci", I. osnovna šola Celje

1 UVOD

Raziskovalna naloga govori o usodi in času, ki ga ne smemo nikoli pozabiti. To je bil čas, ko so bile človekove pravice kruto poteptane in slovenskemu narodu je grozilo popolno uničenje. Srečanje z gospo Janjo Fornazarič in usoda "ukradenih otrok" nas je prepričala in opogumila za raziskovalno nalogo. Pripoved je bila ganljiva, dotaknila se je srca in zavedanja srečnega otroštva. V prostorih šole in šolskega dvorišča se je zažela kruta usoda "ukradenih otrok". Tu in zdaj, kjer je videti in slišati vesel vrišč razigranih otrok. Danes nas opominja, spominja in vabi na ogled stalna razstava "ukradenih otrok" v spominski sobi. Naloga pripoveduje o njenem življenju v času 2. svetovne vojne, o doživljanju prevzgoje v taboriščih in vrnitvi v domači kraj Izlake pri Zagorju, kjer jih je čakal požgani dom in življenje brez staršev.

2. svetovna vojna se je začela 6. aprila 1941, ko sta Nemčija in Italija napadli Jugoslavijo in s tem tudi Slovenijo. Celotno slovensko ozemlje sta vojski zasedli do 14. aprila. Sočasno je madžarska vojska zasedla še Prekmurje. 17. aprila je kapitulirala jugoslovanska vojska in tako je slovensko ozemlje s prebivalstvom ostalo prepuščeno samemu sebi. Slovensko ozemlje so zasedli in si razdelili trije okupatorji – Nemci, Italijani in Madžari. Na zasedenih območjih so uvedli svojo vojaško upravo, ki je temeljila na raznarodovanju, izkoriščanju človeških sil in gmotnih sredstev, nasilju ter zasedbi ozemlja s priključitvijo k svoji državi.

Kot del raznarodovanja v Spodnji Štajerski so nacisti v zbirnem taborišču Auffangenslager, danes I. osnovna šola Celje, ločevali otroke od mater do osemnajstega leta starosti in jih nato odpeljali v prevzgojna taborišča. Vse starejše od osemnajst let pa so odpeljali v koncentracijska taborišča ali pa so jih imeli za talce v celjskem Starem piskru.

Da bi poglobili vedenje o dogajanju med 2. svetovno vojno in izvedeli še več o usodi "ukradenih otrok", smo intervjuvali Janjo Fornazarič, ki je ena izmed še živih pričevalcev tega časa. Z družino je bila pripeljana v zbirno taborišče in od tod naprej v prevzgojno taborišče.

Preživeto zgodnje otroštvo v več taboriščih je kasneje potisnila v prisilno pozabo. A le zakaj? Ujeta čustva v zgodbo ukradenega otroštva in povojno nerazumevanje okolja do njenih doživetij ji niso dovolila, da o tej trpki izkušnji govori. V letu 2018 se je zaradi spleta novih okoliščin preselila iz Kranja v varovano stanovanje Lipa v Štorah. Pri obujanju spominov s sostanovalcem je bila seznanjena s stalno razstavo "ukradenih otrok" na I. osnovni šoli Celje. Želela si jo je ogledati in na razstavi ob pričujočem seznamu "ukradenih otrok" poiskati tudi svoj priimek. Zapisanega priimka Lavrin ni zasledila. Postavila si je vprašanje zakaj. Odstirati se je začela neprecenljiva zgodba, ki je temelj raziskovalne naloge.

1.1 Opis raziskovalnega problema in namen

Zastavljene cilje smo raziskovali in odkrivali po različnih dostopnih virih, po literaturi v knjižnici in svetovnem spletu. Z analizo primarnih virov, intervjuja Janje Fornazarič in kritične analize sekundarnih virov, knjig in člankov smo ozavestili in poglobili znanje. Skušali smo dojeti, da je izkušnja otrok taboriščnikov zelo tragična in da vsak spomin odpira bolečino. Opisna metoda je uporabljena za pisanje zgodovinskih dejstev in posledic. Anketni rezultati so pojasnili današnje stanje vedenja o temi in kakšen je doprinos stalne razstave k večjemu poznavanju in ozaveščanju teh dogodkov v lokalnem in širšem okolju.

1.2 Hipoteze

H1: Osnovnošolci in dijaki so dobro seznanjeni z usodo "ukradenih otrok" v času 2. svetovne vojne.

H2: Celjani so dobro seznanjeni z usodo "ukradenih otrok" po drugi svetovni vojni.

H3: O usodi "ukradenih otrok" se v javnosti ne govori veliko.

H4: Razstava na temo "ukradenih otrok" na I. osnovni šoli Celje je poznana tako med Celjani kot v širšem okolju.

1.3 Metodologija, opis raziskovalnih metod

Raziskovanja teme smo se lotili na sistematičen način. Najprej smo poiskali ustrezno strokovno literaturo in uporabne internetne vire, nato naredili primerjavo stališč in mnenj različnih avtorjev. Pri tem smo se posvetovali tudi z mentorico. Ob prebiranju literature in drugih virov smo zastavili hipoteze in sprejeli odločitve o raziskovalnih metodah – anketa, intervju in opisno metodo. Sestavili smo anketo, anketirali osnovnošolce, dijake in druge Celjane, ter pripravili intervju v spominski sobi z gospo Janjo Fornazarič. Z opisno metodo smo podkrepili obravnavano tematiko, analizirali anketo, intervju in zastavljene hipoteze.

Za namen raziskovanja smo uporabili metodo ankete. Zanj smo se odločili, ker nas je zanimalo, kakšno je današnje poznavanje zgodovine "ukradenih otrok" v okolju. Naši anketiranci so osnovnošolci od 4. do 9. razreda, srednješolci ter starejši prebivalci Celja. Vsa vprašanja so bila osredotočena na poznavanje usode "ukradenih otrok", poznavanje lokacije in vsebine stalne razstave na I. osnovni šoli Celje.

Z metodo intervjuja smo se soočili z živo besedo o spominih z izkušnjo ukradenega otroštva in s posledicami za življenje.

Pri raziskovanju, usmerjanju, reševanju nastalih težav je bila v oporo mentorica Stanislava Ferjanc, prof. Za globlje razumevanje, dojetje tega dela slovenske zgodovine, je spomine in izkušnje z nami delila ga. Janja Fornazarič kot pričevalka "ukradenih otrok". Okoli 300 anketirancev je delilo svoje vedenje o tem času tu in sedaj. Vsem se za nesebično pomoč in sodelovanje iskreno zahvaljujemo.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 Zgodovinsko ozadje taboriščnikov – “ukradenih otrok“

6. aprila 1941 sta Nemčija in Italija napadli Jugoslavijo in s tem tudi Slovenijo. Nemška in italijanska vojska sta že do 14. aprila zasedli vso slovensko ozemlje. Prekmurje je kasneje zasedla še madžarska vojska. 17. aprila 1941 je kapitulirala jugoslovanska vojska. Ozemlje Slovenije so zasedli trije okupatorji – Nemci, Italijani in Madžari. Na zasedenih območjih je vsak okupator uvedel svojo vojaško upravo. Za vse tri okupatorje je bilo značilno raznarodovanje, izkoriščanje človeških sil in gmotnih sredstev, nasilje ter zasedba in priključitev ozemlja (Tuš, 2006: 29).

Ozemlje Slovenije je bilo razkosano med tri okupatorje in njihova težnja je bila po čimprejšnji formalni priključitvi zasedenega ozemlja k svoji matični državi in v svoj družbeni red. Že 3. maja 1941 je to storila Italija, 15. decembra 1941 tudi Madžarska. Nemčiji je priključitev preprečilo delovanje partizanskih enot, zato je Spodnja Štajerska in Gorenjska ohranila položaj zasedenega – okupiranega območja.

Vsi trije okupatorji so imeli za cilj uničiti slovenski narod kot etnično skupino. Nemci so želeli čimprej izpolniti Hitlerjev ukaz iz spomladi 1941: »Naredite mi to deželo nemško, tako nemško, kot je Zgornja Štajerska“. Nacistični načrt uničenja slovenskega naroda je temeljil na treh sestavinah:

1. množičen izgon Slovencev,
2. množično naselitev Nemcev,
3. hitro in popolno ponemčenje tistega prebivalstva, ki bo ostalo doma.

Po Himmlerjevih smernicah bi do oktobra 1941 izgnali 220.000 do 260.000 Slovencev, to je vsakega tretjega Slovenca, ki je takrat živel na nemškem zasedbenem ozemlju. Izgnati bi morali tiste Slovence, ki so:

1. Nemcem sovražne osebe – izobražene in vplivne, narodno zavedne ljudi,
2. priseljence po letu 1914,
3. obmejno prebivalstvo,
4. tiste, ki se ne bi prijavi v raznarodovalni organizaciji ali jih iz rasnih, političnih ali dedno zdravstvenih razlogov ne bi sprejeli.

Večino izgnanih Slovencev bi poslali v Srbijo, tiste, ki bi jih rasno ocenili, pa na ponemčenje v Nemčijo. Za te ljudi so pripravili več zbirnih taborišč – v Mariboru, na Ptuju, Brestanici in pri Ljubljani. Najbolj je izgon prizadel Obsotelje in Posavje, kjer so Nemci skoraj popolnoma izgnali Slovence. Na posestvih izgnanih Slovencev so nacisti naseljevali Nemce, ki bi pomagali pri germanizaciji. Raznarodovanju so bili podvrženi tudi Slovenci v Prekmurju. Italijani so bili v odnosu do slovenskega prebivalstva sprva manj nasilni, saj so italijanizacijo želeli doseči v daljšem času in na manj okruten način (Tuš, 2006: 29–30).

Množične aretacije slovenskega prebivalstva so se začele že 11. aprila 1941 in nato so potekale vsak dan. Najprej so aretirali predvsem politične nasprotnike, vidne člane jugoslovanskih strank in organizacij, zavedne Slovence, duhovnike in druge izobražence. V prvem valu je bilo izseljenih 7.717 oseb, ko so zapirali predvsem moške in neporočene ženske. Ostale družinske člane so pustili doma. V drugem valu deportacij julija 1941 so izselili 10.200 oseb na Hrvaško. V to deportacijo so bili zajeti prebivalci Spodnje Štajerske, ki so se preselili na štajersko stran po letu 1914. Tretji val oktobra 1941 je bil najmnožičnejši, ko je bilo preseljenih 34.000 ljudi iz območja Obsočja in Posavja. Na posestva Slovencev so naselili kočevske Nemce. Četrty val bi obsegal ljudi, sprejete v Štajerski hajmatbund oziroma tiste, ki ne bi hoteli vstopiti v nemško organizacijo, ali bi jih organizacija sama odklonila. Vsi bi bili odpeljani v Nemčijo. Četrty val izseljevanja Slovencev so začeli Nemci izvajati spomladi 1942, ko so začeli zbirati podatke o partizanskih družinah in družinah ubitih talcev. Aretacije in izgon so nadaljevali vse do konca 2. svetovne vojne. Vse te deportacije so sledile samo enemu cilju, uničiti Osvobodilno fronto, pomiriti okupirano ozemlje in ga priključiti k Nemčiji (Tuš, 2006: 31–32).

2.2 “Ukradeni otroci“

Na Spodnjem Štajerskem in Gorenjskem so Nemci leta 1942 navidezno ustavili množično izseljevanje. Postajal je vse močnejši odpor Slovencev proti okupatorju, zato so množično izseljevanje odložili na čas po vojni. Sledil je nov nemški ukrep, da uničijo partizanske družine in družine ustreljenih talcev in to tako, da vse ostale odrasle družinske člane uničijo v koncentracijskih taboriščih. Za otroke, ki so jih ločili od staršev, so ustanovili posebna taborišča, namenjena prevzgoji. Za najmlajše otroke in dojenčke so odločili posvojitev v nemških družinah. Zato je 25. junija 1942 Himmler izdal povelje, da se vse tiste osebe, ki so se pregrešile zoper nemško državo in so podpirale partizane, strogo kaznuje. »Načelno je treba usmrtiti moške in krive družine, v mnogih primerih celo družino, ženske iz teh družin je treba aretirati in odpeljati v koncentracijsko taborišče, otroke odpeljati z njihovih domov in jih zbirati v pokrajinah starega Rajha.« Vodilno vlogo pri ugrabljanju slovenskih partizanskih otrok in otrok ustreljenih talcev je imela na Spodnjem Štajerskem in Gorenjskem Inge Viermetz in organizacija VOMI (Volksdeutsche Mittelstelle) kot Repatriacijski urad za etnične Nemce. Temeljne naloge so bile vodenje registracije etničnih Nemcev, izvrševanje evakuacije s transporti, skrb v taboriščih in seznanjanje z nacistično ideologijo. Organizacija je sodelovala pri izgonu Slovencev in opravljala zaplembe premoženja ter mobilizacijo Nemcem sovražnih ljudi v nemško armado. Izvajala je tudi ugrabljanje tujih otrok (“Ukradeni otroci“, Tuš, 2006: 32–33).

Prva akcija aretacij se je začela 3. avgusta 1942 in je trajala do tri dni, ko so policijski in orožniški oddelki z aretacijami začeli po vsej Spodnji Štajerski. Osrednje zbirališče za aretirane je postalo »vlovitveno taborišče« v Celju na tedanji okoliški šoli, danes I. osnovni šoli Celje. Vse aretirane družine in družinske člane so pripeljali s tovornjaki v Celje. S seboj so imeli samo osebne dokumente, denar, jedilni pribor, pribor za osebno higieno in najnujnejše perilo. Njihove hiše so zapečatili ter lastnino zaplenili. V prvi akciji so v Celje na okoliško šolo pripeljali 1260 oseb. Po ponovni rasni preverbi so izpustili 293 oseb, ostale pa razvrstili v tri skupine. V prvi skupini so bili odrasli moški

od 18 do 55 let in so jih odredili za koncentracijsko taborišče Auschwitz in Birkenau. Nato so v noči 10. avgusta 1942 nasilno ločili matere od otrok. Matere in dekleta v starosti od 18 do 55 let so v isti noči skupaj z moškimi z vlakom transportirali do koncentracijskega taborišča Auschwitz. Tam so moški izstopili, ženske pa so odpeljali v Birkenau, kjer jih je 80 % tudi umrlo. Starejše in bolehne ljudi nad 55 let so odpeljali v taborišče Buchenwald na Bavarskem. Istočasno so pripravili tudi prvi transport otrok. Okoli 441 otrok je bilo odpeljanih na železniško postajo in od tam v taborišče VOMI Frohnleiten pri Gradcu. Taborišče je imelo deset lesenih barak, obdanih z bodečo žico in ograjo. Otroke so razmestili po barakah. V eni izmed njih so namestili okoli 40 dojenčkov in otrok, starih do štirih let. V Frohnleitnu so ponovno vse otroke rasno pregledali in nato jih je čakala prevzgoja oziroma posvojitveni postopek za najmlajše (Tuš, 2006: 33–34).

Druga akcija aretiranja je bila 14. in 15. avgusta 1942, ko so v Starem piskru v Celju ustrelili 95 talcev, med njimi tudi 14 žensk. Aretacije družin so bile že v naprej določene. Tudi v tej akciji so znova matere ločili od otrok. Okoli 100 so nato odpeljali v Frohnleiten, 21 moških in 61 žensk pa v taborišče Auschwitz in Birkenau. V vseh naslednjih aretacijah se ločitev otrok od mater ni več izvajala. (Tuš, 2006: 34).

Tretja akcija aretacij je bila povezana z množičnim streljanjem talcev v Mariboru 3. oktobra 1942. Aretirali so 228 oseb. V tej akciji so odpeljali 108 otrok, ki so jih skupaj s starši namestili v taborišču Weissmann na Bavarskem (Tuš, 2006: 36).

V četrti akciji, 7. novembra 1942, so aretirali 250 oseb. V taborišče Frohnleiten so odpeljali 170 ljudi, od tega je bilo 89 otrok (Tuš, 2006: 39).

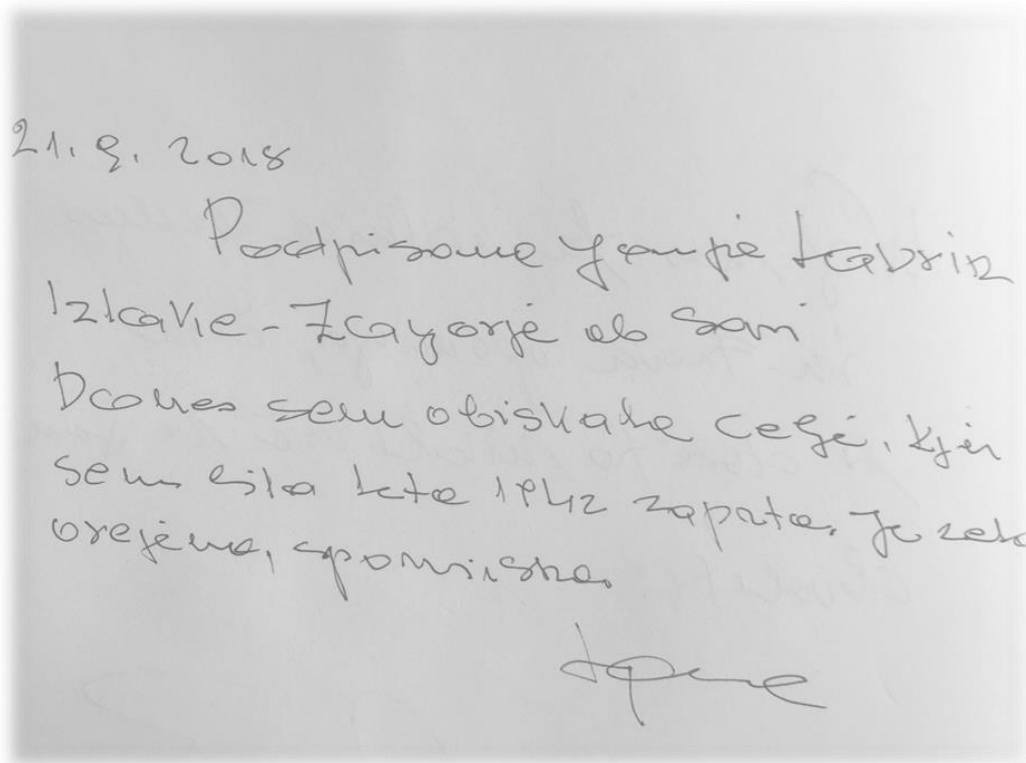
Peta akcija aretacij je vezana na streljanje 25 talcev v Mariboru. Začela se je 10. novembra 1942 in je trajala tri dni. Transport je štel okoli 350 ljudi, med njimi je bilo okrog 30 dojenčkov in do šest let starih otrok. Okoli 50 otrok je bilo starih do 14 let. Odpeljani so bili najprej v taborišče Frohnleiten pri Gradcu, jih ocenili in razvrstili po rasnih kriterijih. Od tam naprej so bili poslani v manjša mladinska koncentracijska taborišča. Zadnja šesta akcija na Spodnjem Štajerskem je bila 9. junija 1943, ko je bilo aretiranih 120 ljudi (Tuš, 2006: 39).

Podobne aretacije je okupator izvajal tudi na Gorenjskem. Z izgonom družin so začeli 7. aprila 1942 in nadaljevali do januarja 1945. Zbirno taborišče za aretirane Slovence je bilo v Šentvidu pri Ljubljani (Tuš, 2006: 39).

2.3 Otroška koncentracijska taborišča

Uprava za otroška koncentracijska taborišča je bila v Bayreuthu na Bavarskem. 18. in 19. septembra 1942 so odpeljali 600 otrok iz zbirnega otroškega taborišča Frohnleiten v sedem manjših otroških taborišč. Dojenčke in otroke do starosti dveh let so poslali v domove organizacije Lebensborn. Te otroke so večkrat premeščali iz taborišča v taborišče, v Leipzig, Kohnn in Sonnenwiesse, kjer so jih pripravljali za posvojitve in ponemčenje. Ker otroci še niso znali govoriti slovensko, je ponemčenje v večji meri uspelo, zato se je malo teh otrok vrnilo nazaj v Slovenijo (Tuš, 2006: 37–38).

Za otroke, ki so bili ločeni od staršev, sta se potegovali organizaciji VOMI in Lebensborn. VOMI je izvajala germanizacijo. Lebensborn je skrbel za rasno čistost, za pospeševanje rojstev nemških otrok in ugrabitve rasno čistih otrok drugih narodnosti.

21. 9. 2018
Podpisane skupine tabornikov
Izletnice - Zgornje ob Savi
Danes sem obiskala cežo, kjer
sem bila leta 1942 zapata, je zelo
orejena, spominska.

[Signature]

Vpis v Knjigo vtisov ob obisku spominske sobe na I. osnovni šoli Celje, 21. 9. 2018

Vir: Knjiga vtisov, I. OŠ Celje, 2010.

3 EMPIRIČNI DEL

3.1 Zgodilo se je, kar se nikoli ne bi smelo zgoditi

O srhljivih dogodkih ukradenega otroštva je spregovorila ga. JANJA FORNAZARIČ, rojena kot JANJA IVANA LAVRIN.

Kot otrok je Janja Fornazarič živela v rudarsko kmečki družini na Izlakah pri Zagorju. V družini je bilo pet otrok. Imela je tri brate in eno sestro. Bila je najmlajša v družini. Rodila se je leta 1936. Oče je bil rudar v Zagorju, mama pa gospodinja na manjši kmetiji. V času pred vojno je preživljala srečno otroštvo. Z izbruhom 2. svetovne vojne aprila 1941 se je končalo brezskrbno otroštvo. V družino se je naselil strah in vsakodnevno življenje se je zelo hitro spreminjalo, saj so Izlake, kot ostali del Posavja, okupirali Nemci. Nemški okupator je takoj po prihodu začel z raznarodovalno politiko, kar je pri ljudeh še povečalo strah in skrb za preživetje. Na dogajanje so ljudje različno odreagirali. Priključili so se k uporniškemu gibanju, šli so v partizane, ali se upirali na svoj drug način. Starejša brata sta se odločila za partizane in to je družino usodno zaznamovalo. Prav upor in odpor številnih Slovencev je preprečil, da se načrtovana nemška okupatorska politika popolnega uničenja slovenskega naroda ni uresničila. Da bi nemški okupator zatrl upor Slovencev in partizanskega gibanja, so okrepili nasilje nad prebivalstvom – streljali talce, zapirali jih v zapore in jih pošiljali v koncentracijska taborišča. Pri teh zločinskih dejanjih otroci niso bili izvzeti, zato se je morala kot majhna šestletna deklica soočiti z najbolj kruto realnostjo vojne. Družina Lavrin je bila izdana, ker sta bila starejša brata v partizanih. To je bil razlog za aretacijo in nadaljnjo prevzgojo v taborišču. Preživela je usodo "ukradenih otrok" skupaj s svojim starejšim bratom Jožetom in sestro Marijo. Postali so žrtve okupatorske politike, s katero so hoteli Spodnjo Štajersko in Gorenjsko nasilno spremeniti v nemško deželo. Kot šestletno dekletce, ki ni razumelo dogajanja časa, se je morala soočiti z nasilnim in krutim odvzemom vseh človekovih oz. otrokovih pravic. Bila je ena izmed več kot 600 "ukradenih otrok", ki jim je kruta okupatorjeva politika vzela starše, dva brata, družinsko premoženje, starševsko ljubezen in srečno otroštvo.

3. 2 Jesensko jutro 1942

Ga. Janja Fornazarič teh dogodkov ne bo nikoli pozabila, " saj so se v zgodnjih jutranjih urah jeseni 1942 na vratih družinske hiše v Izlakah pojavili Nemci. Oče je bil že na poti v službo v rudnik. Moral se je vrniti domov. Otroci smo še spali. Najstarejših dveh bratov ni bilo doma. Bila sta v partizanih. Mati je na hitro vzela nekaj stvari za seboj in že smo morali zapustiti dom. Oba starša, starejšo sestro in tri leta starejšega brata so naložili na tovornjak. Tovornjak je bil poln. Odpeljali so nas v zbirno taborišče na okoliško šolo v Celje. Namestili so nas v šolske prostore. Spali smo na slami. Ostali smo kot družina skupaj."

Partizanske družine iz Spodnje Štajerske v zbirnem taborišču, avgusta 1942.

Vir: <https://www.24ur.com/ukradeni-otroci-izgovorjena-slovenska-beseda-ni-ostala-nekaznovana.html>, 12. 2. 2019.

Po končanem rasnem preverjanju so jih odpeljali na železniško postajo v Celju. V živinskem vagonu z drugimi družinami so bili prepeljani v prehodno taborišče Frohnleiten pri Gradcu. Od tam so bili prepeljani v Bamberg. Starše so poslali naprej v koncentracijsko taborišče. Zadnjič jih je videla, umrli so v taborišču. Nato sta bila ločena še od starejše sestre. S tri leta starejšim bratom sta ostala skupaj vse do konca vojne. Nameščena sta bila v mladinsko prevzgojno taborišče in do konca vojne večkrat tudi premeščena. Bila sta v Bambergu, v Neumarktu in nazadnje v Tannu.

Nato opisuje spomine na življenje v taborišču. »Bilo je zelo hudo. V sobi je bilo po trideset otrok. Vedno smo bili lačni. Hrane je bilo malo. Do otrok so bili zelo strogi, nedostopni in hladni. Zjutraj so vstajali zelo zgodaj in nato imeli dolgo jutranjo telovadbo. Vse dejavnosti v taborišču so bile podrejene učenju nemškega jezika. V začetku nas je učila učiteljica, ki je govorila tudi slovensko. Konec je bilo rabe slovenščine, ko smo osvojili osnove nemškega jezika. S tem smo bili pripravljene za vključitev v redno nemško osnovno šolo.« Po letu dni sta bila z bratom vključena v redno nemško osnovno šolo. Nasilna raba nemškega jezika in življenje v taborišču ji je pustilo trajne posledice. Nemški jezik doživlja kot nelagodje in včasih tudi kot stisko. Strah in stiska otroštva jo spremljata še danes, je tiha, neopazna in bolj osamljena.

2. maja 1945 je ameriška vojska osvobodila taborišče. Postali so svobodni. Samostojno in neovirano so se lahko gibali po kraju. Pripoveduje, »da so Američani prinesli veliko količino čokolade, sprejeli so nas zelo lepo“. Upali in veselili so se vrnitve v domovino in srečanja z ostalo družino. Na veliko srečo se jima je pridružila starejša sestra.

V jeseni 1945 so se vsi trije vrnili v domovino, v Izlake pri Zagorju, a brez staršev. Doma jih je pričakala požgana domačija. V Begunjah na Gorenjskem sta bila ustreljena starejša dva brata. Nekaj mesecev so vsi trije živeli v Izlakah, nato sta se preselili s

sestro k sorodnikom v Kranj. Tam je končala osnovno in ekonomsko srednjo šolo in se zaposlila v tovarni Iskra Kranj.

Kruta triletna preizkušnja "ukradenih otrok" je pustila na njih hude travme. Prisotne so še danes. Ga. Fornazarič zaključi svojo pripoved tako: »Nerada govorim o tej izkušnji, bila sem zelo majhna in bilo je zelo, zelo hudo.« Nato nadaljuje, da jo vedno bolj »boli« današnje pozabljanje na krute usode otrok iz preteklosti.

Živijo spomini in bodo trajno ostali zapisani v slovenskem zgodovinskem spominu. Njihova usoda bo ostala kot spomin in opomin prihodnjim generacijam s pomočjo številnih knjig, postavljenih razstav, spominskih obeležij, posnetih dokumentarnih filmov in zapisanih spominov. Pomembno vlogo ima tudi Društvo taboriščnikov – "ukradenih otrok". Vse naštetu ima samo en cilj, to je ozaveščati, širiti vedenje o usodi "ukradenih otrok" – taboriščnikov in opominjati vse generacije, da se ta zgodovina ne sme pozabiti in nikoli več ponoviti.

Spominska soba na I. osnovni šoli Celje

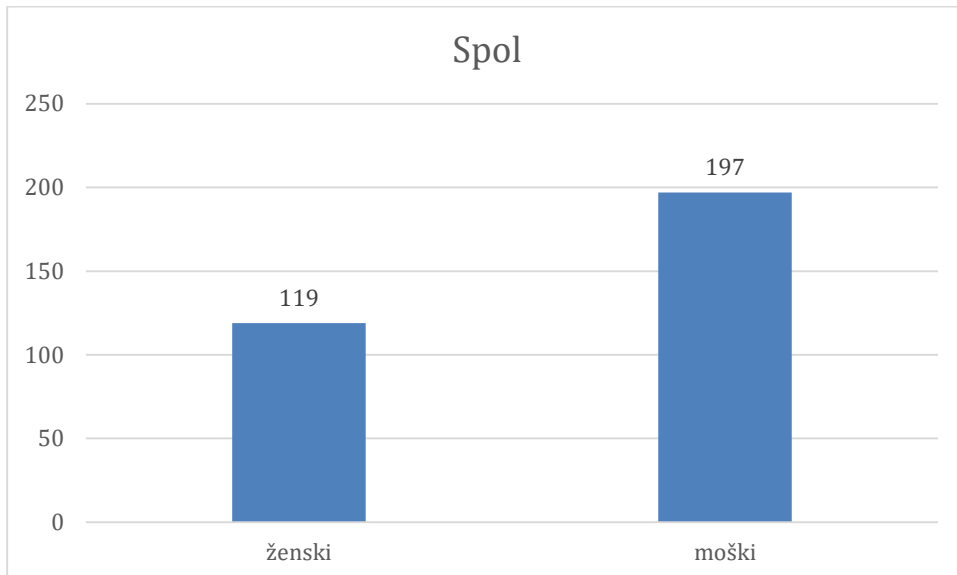
Vir: S. Ferjanc

3.1 Analiza ankete

Anketa ima trinajst vprašanj. Rezultati ankete so izkazali današnje stanje poznavanja zgodovinske tematike v ožjem in širše okolju in potrdili oziroma zavrgli raziskovalne domneve.

1. vprašanje:

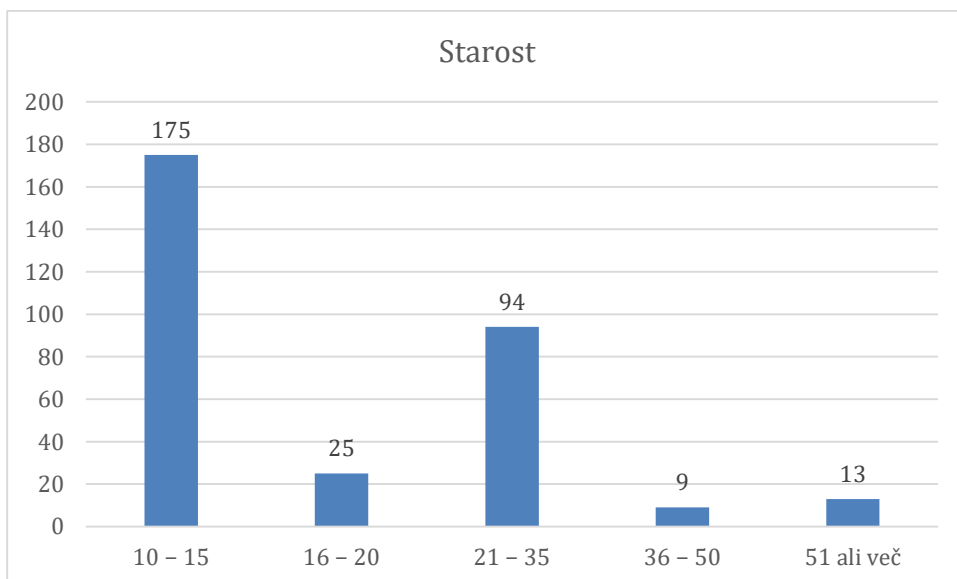
Spol

Med anketiranci je bilo 78 več moških kot žensk. Od skupnega števila anketirancev (316) je bilo 197 moških.

2. vprašanje:

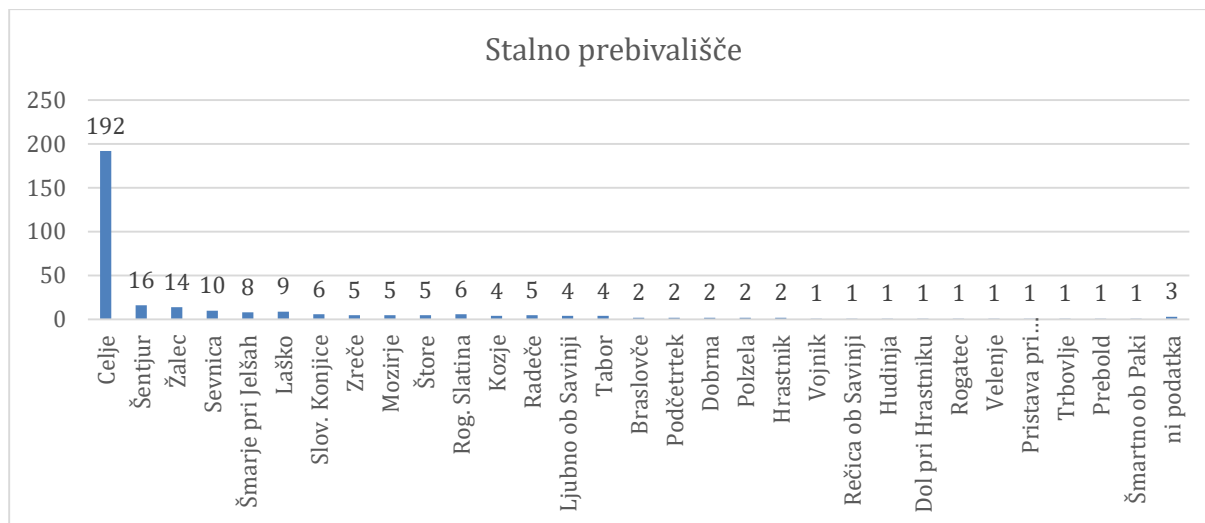
Starost anketirancev

Anketa je zajela več starostnih skupin, kar je omogočilo celostni pogled na raziskovalne cilje.

3. vprašanje:

Občina stalnega prebivališča

Anketa je zajela širše gravitacijsko območje. V anketi je sodelovalo 316 anketirancev. Ciljna skupina so bili osnovnošolci, srednješolci in njihovi starši, stari starši in drugi prebivalci, zato so anketiranci razpršeni po vsem območju Savinjske doline, čez Kozjansko do Posavja.

4. vprašanje:

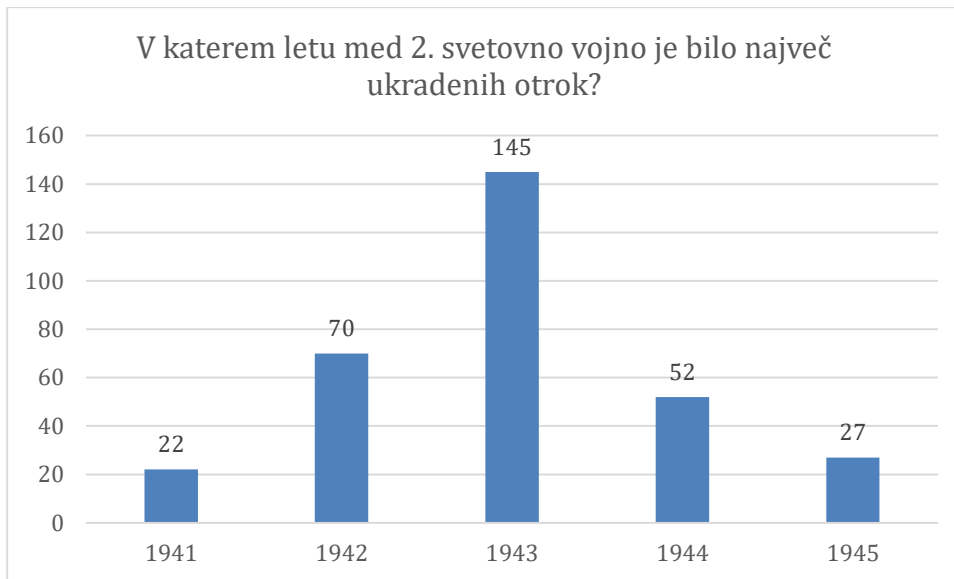
Kaj se je dogajalo med 2. svetovno vojno na današnji I. osnovni šoli Celje, nekoč Okoliški šoli? Obkrožite eno trditev.

Iz odgovorov je razvidno, da večina anketirancev pozna dogajanje na I. osnovni šoli Celje in je odgovorila, da je bilo tam zbirno taborišče za slovenske družine. Od tod so otroke odpeljali v ponemčenje, starše pa v koncentracijska taborišča. Precej anketirancev pa je menilo, da je bila tam nastanjena nemška vojaška uprava oziroma nemška osnovna šola. Poznavanje usode "ukradenih otrok" je prisotno med mladimi, saj se s tematiko spoznajo v času osnovnošolskega izobraževanja.

5. vprašanje:

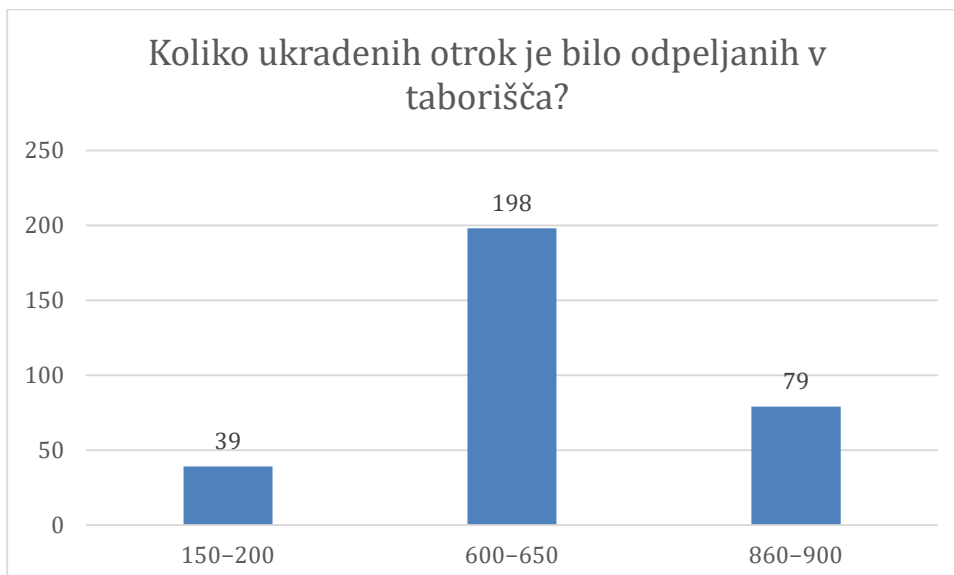
V katerem letu med 2. svetovno vojno je bilo največ "ukradenih otrok"?

Iz ankete je razvidno, da večina anketirancev ne pozna točne letnice, kar pa še ne pomeni, da jim je nepoznano konkretno zgodovinsko dejstvo. Genocid brez primere se je odvijal v največji razsežnosti v letu 1942 in se je nadaljeval vse do konca vojne.

6. vprašanje:

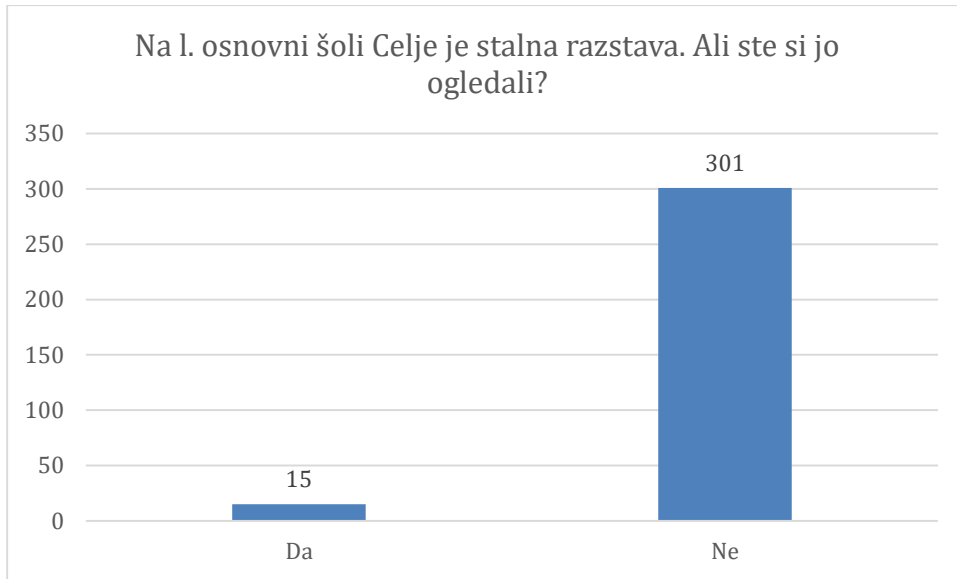
Koliko "ukradenih otrok" je bilo odpeljanih v nemška prevzgojna taborišča?

Analiza vprašanja je potrdila hipotezi H1 in H2. Usoda taboriščnikov – "ukradenih otrok" je zapisana v zgodovinski spomin. Večina vprašanih je pravilno ocenila število "ukradenih otrok".

7. vprašanje:

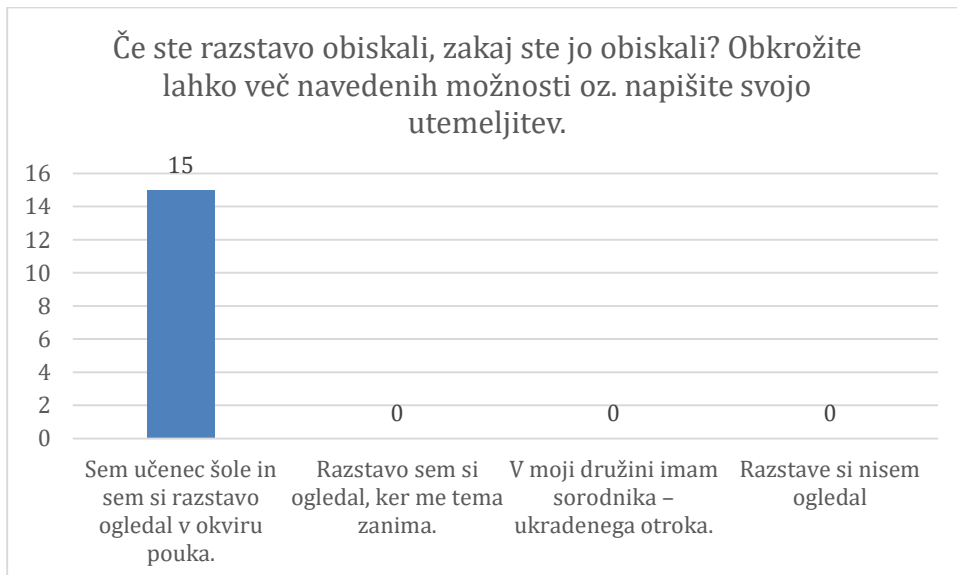
Na I. osnovni šoli Celje je stalna razstava. Ali ste si jo ogledali?

Večina anketirancev si stalne razstave na I. osnovni šoli Celje ni ogledala. Hipoteza H4 ne drži. Pričakovanja so bila drugačna, zato so nas rezultati presenetili.

8. vprašanje:

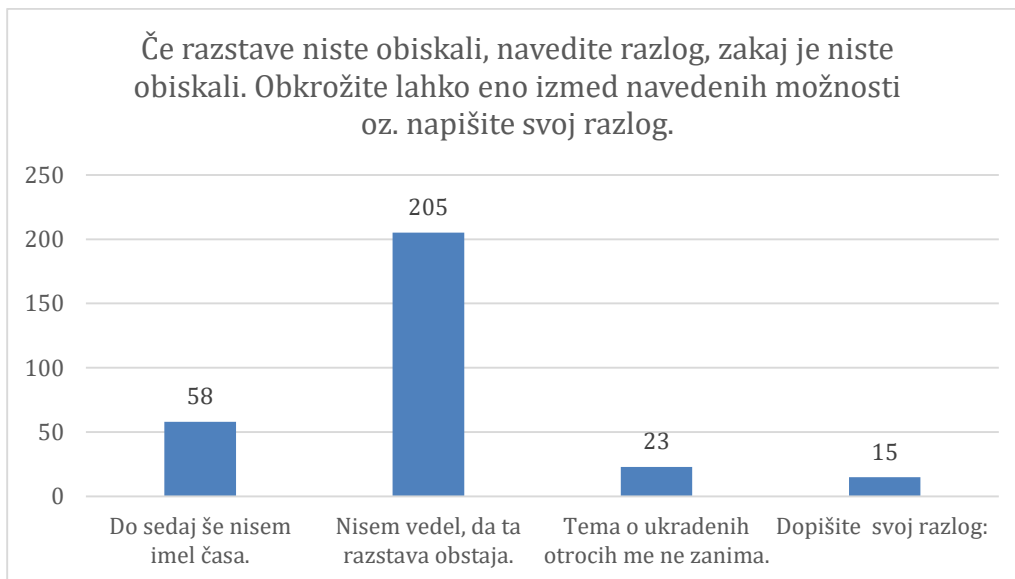
Če ste razstavo obiskali, zakaj ste jo obiskali? Obkrožite lahko več navedenih možnosti oz. napišite svojo utemeljitev.

Anketa je pokazala, da je stalna razstava v širšem okolju nepoznana. V knjigi vtisov so v večini podpisali učencev I. osnovne šole Celje, ki razstavo obišejo v sklopu pouka.

9. vprašanje:

Če razstave niste obiskali, navedite razlog, zakaj je niste obiskali. Obkrožite lahko eno izmed navedenih možnosti oz. napišite svoj razlog.

Anketiranci, ki niso obiskali razstave so navedli za razlog, da nimajo informacije o pričujoči razstavi na I. osnovni šoli Celje. Delež teh je 67%. Anketa je ovrgla hipotezo H4, saj stalne razstave na šoli v večini ne poznajo. Ostaja vprašanje, zakaj je temu tako?

10. vprašanje:

Ali veste, kakšno je bilo življenje "ukradenih otrok" po končani vojni?

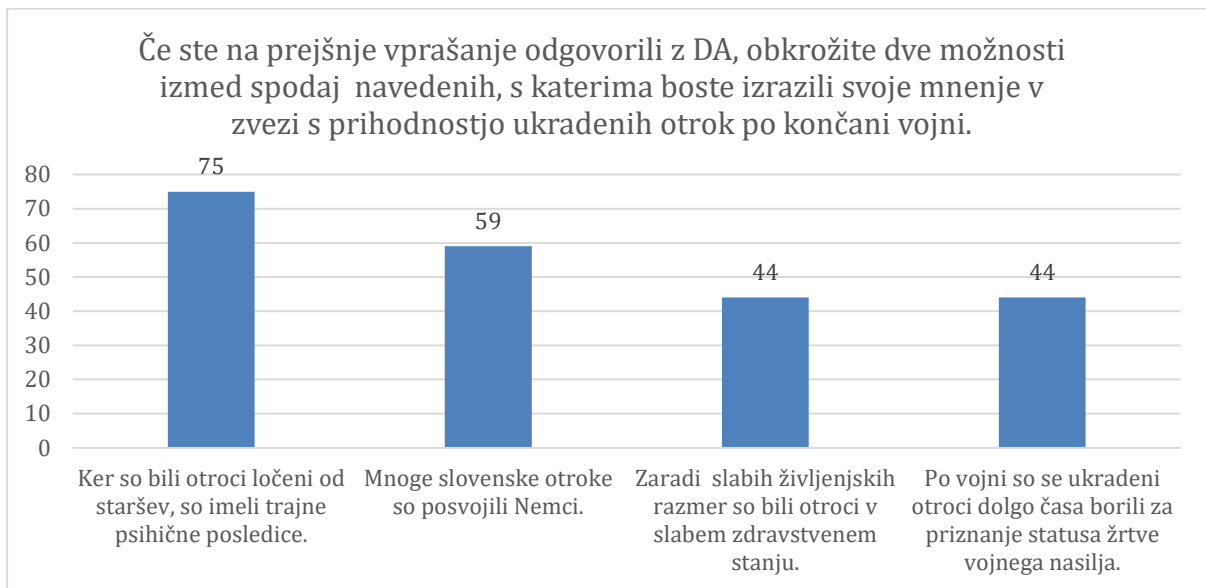

O življenju in posledicah, ki so jih doživljali "ukradeni otroci" po 2. svetovni vojni, so v večji meri neobveščeni. Anketiranci, ki so odgovorili z da, so tudi izrazili svoje mnenje

o možnih posledicah, ki so jih imeli "ukradeni otroci" v nadaljnjem življenju. Odgovore najdemo v spodnjem prikazu.

11. vprašanje:

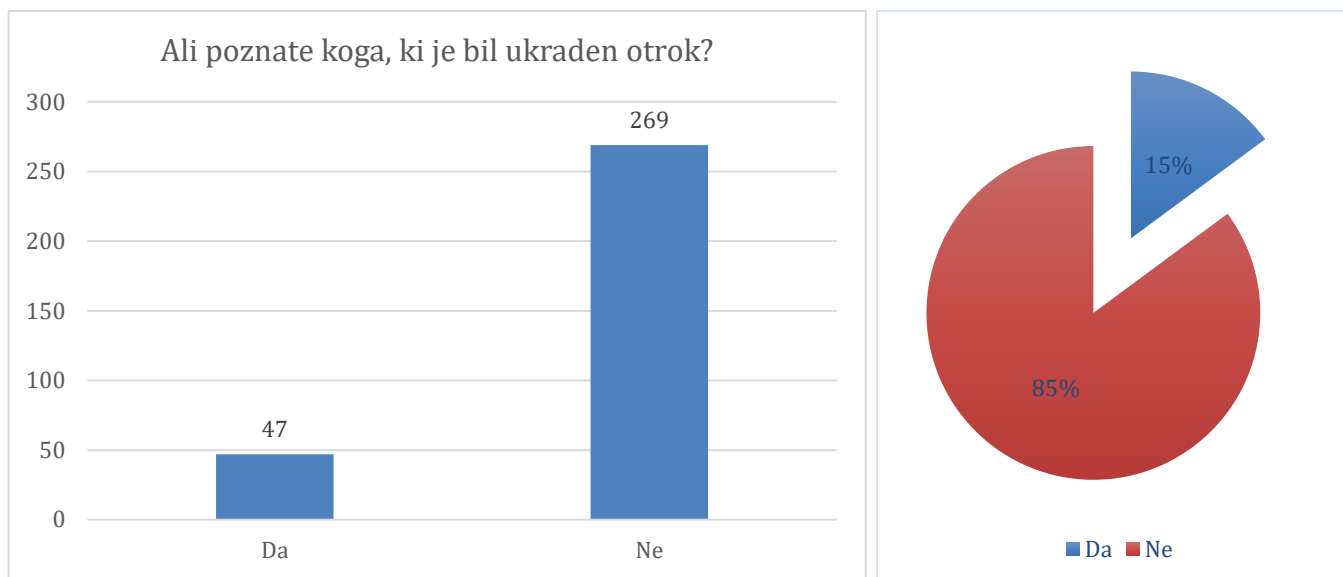
Če ste na prejšnje vprašanje odgovorili z DA, obkrožite dve možnosti izmed spodaj navedenih, s katerima boste izrazili svoje mnenje v zvezi s prihodnostjo "ukradenih otrok" po končani vojni.

Rezultati ankete so potrdili razmišljanje in čutenje ob raziskovanju te tematike. Taboriščniki "ukradeni otroci" so se soočili z vsemi navedenimi situacijami. Tudi ga. Janja Fornazarič je govorila o stiskah in strahu, ki jo spremljajo še danes. Poleg življenjskih travm so se soočili tudi s prizadevanjem za priznanje statusa žrtve vojnega nasilja.

12. vprašanje:

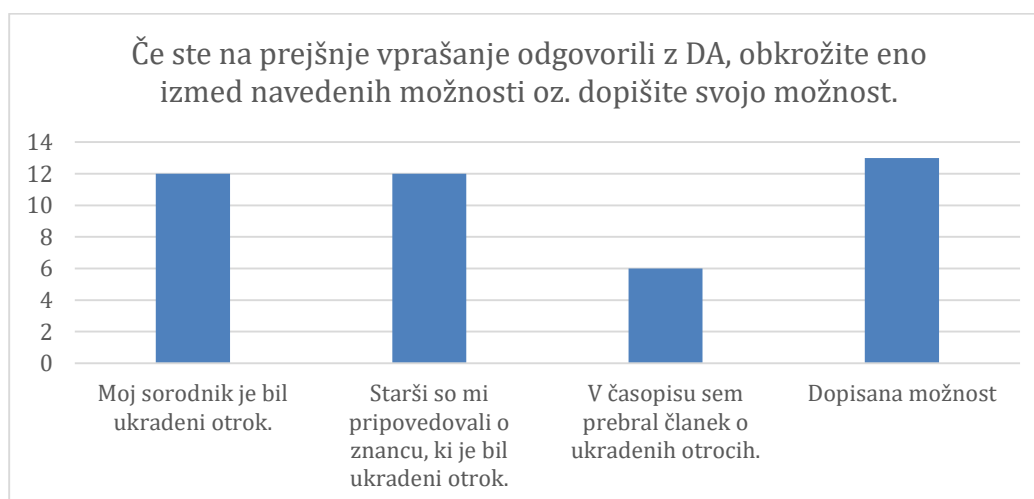
Ali poznate koga, ki je bil "ukraden otrok"?

Iz grafa je razvidno, da večina anketirancev ne pozna nikogar od "ukradenih otrok". Le 47 anketirancev, oziroma 15 % je takšnih, ki je poznalo koga od njih. Poznavanje je omejeno na ozko skupino ljudi. Dobljeni rezultati potrjuje hipoteza H3.

13. vprašanje:

Če ste na prejšnje vprašanje odgovorili z DA, obkrožite eno izmed navedenih možnosti oz. dopišite svojo možnost.

Rezultati izkazujejo, da poznavanje "ukradenih otrok" temelji na okolju širše družine, sorodnikov, znancev in objavljenih člankov v časopisih. To potrjuje domnevo, da so preživeli svoje usode zadrževali zgolj zase in za bližnje.

4 SKLEPNE UGOTOVITVE

Z raziskavo so se naše hipoteze potrdile ali ovrgle. Prišli smo do naslednjih ugotovitev :

H1 : Osnovnošolci in dijaki večinoma poznajo dogajanje na I. osnovni šoli Celje v času 2. svetovne vojne.

Ta hipoteza drži, saj so anketiranci večinoma odgovorili pravilno, da je bilo tam zbirno taborišče za slovenske družine.

H2: Celjani so dobro seznanjeni z usodo "ukradenih otrok" po drugi svetovni vojni.

Ta hipoteza delno drži, saj iz ankete izhaja, da več kot polovica vprašanih ni bila seznanjena, kaj se je z "ukradenimi otroci" dogajalo po končani vojni.

H3 : O usodi "ukradenih otrok" se v javnosti ne govori veliko.

Ta hipoteza skoraj v celoti drži, saj nam je tudi ga. Janja Fornazarič povedala, da jo je usoda zelo prizadela in da o tem sploh ni želela govoriti v javnosti. Ta domneva izhaja tudi iz odgovora zadnjega anketnega vprašanja, kjer le 15 % vprašanih pozna koga izmed "ukradenih otrok" . Od tod tudi domneva, da so preživeli svoje usode zadrževali zgolj zase in za bližnje.

H4 : Razstavo o "ukradenih otrocih" na I. OŠ Celje je poznana med Celjani.

Ta hipoteza ne drži, saj razstavo na I. osnovni šoli Celje o "ukradenih otrocih" pozna relativno malo, le tretjina anketirancev. Nekaj od teh si je razstavo ogledalo, nekateri pa si kljub vedenju o razstavi le-te ni ogledalo. Navedeni so bili različni razlogi, tudi takšni, da jih tema ne zanima ali niso imeli časa za ogled.

5 ZAKLJUČEK

Raziskovalno nalogo o Janji Fornazarič in na splošno o "ukradenih otrocih" nam je bilo v veselje delati, saj smo tako izvedeli še več o tej temi in usodi mladih v času vojne. Izvedeli smo, kako so živeli oziroma, kako so doživljali prevzgojo v taborišču in kakšno je bilo njihovo življenje v povojnem času. Zgodba se nas je dotaknila, saj si težko predstavljamo, da bi se morali tudi mi v naši starosti soočiti s takšno situacijo.

Želimo si, da bi v prihodnosti naredili še več raziskovalnih nalog o tej temi in da se ta slovenska zgodovina ne bi pozabila. Enako si želi tudi ga. Janja. Raziskovalna naloga pa je namenjena tudi tistim, ki želijo ohraniti spomin na trpljenje naših vrstnikov v vojnem času.

Ob zaključku še dodajamo, da bi bilo prav, da si stalno razstavo na naši šoli ogledajo vsi osnovnošolci, srednješolci in tudi širša javnost. Ob pregledu knjige vtisov smo dobili občutek, da je razstava namenjena le dogodku letnega srečanja taboriščnikov "ukradenih otrok", ki poteka v okviru krajevnega praznika KS Dolgo polje. Rešitev vidimo v objavi na spletni strani I. osnovne šole Celje in povabilu drugim šolam, da si razstavo ogledajo.

Pričakujemo, da bo raziskovalna naloga še bolj približala usodo "ukradenih otrok" našim vrstnikom in drugim.

6 VIRI IN LITERATURA

6.1 PISNI VIRI

- Završnik, S.. Preveč je bilo solza. Kamnik, 1998.
- Terčak, S.. Ukradeni otroci. Ljubljana, 1973.
- Ferenc, T.. Nacistična raznarodovalna politika v Sloveniji v letih 1941–1945. Maribor, 1968.
- Kregar, T., Žižek, A.. Okupacija v 133 slikah, Celja 1941-1945. Celje 2006.
- Dolinar, M. ... (et al). Slovenski zgodovinski atlas. Ljubljana 2011.
- Bajt, D. ... (et al). Slovenska kronika XX. Stoletja, 1941-1945. Ljubljana 1996.

6. 2 INTERNETNI VIRI

- <https://otroski.rtv slo.si/infodrom/prispevek/4035>, 20. 11. 2018.
- <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Tus-Nina.PDF>, 22. 11. 2018.
- <https://www.rtv slo.si/kultura/film/zgodbe-otrok-ki-so-jih-nacisti-iztrgali-iz-slovenskih-druzin/332126>, 29. 11. 2018.
- https://sl.wikipedia.org/wiki/Koncentracijsko_tabori%C5%A1%C4%8De#Definicija, 29. 11. 2018.
- https://sl.wikipedia.org/wiki/Mladinsko_tabori%C5%A1%C4%8De, 29. 11. 2018.
- <https://www.24ur.com/ukradeni-otroci-izgovorjena-slovenska-beseda-ni-ostala-nekaznovana.html>, 12. 2. 2019.

6. 3. USTNI VIR

- Janja Fornazarič, upokojenka, Dom Lipa Štore, 27. 9. 2018.

7 PRILOGA

ANKETA

Smo trije sedmošolci s I. osnovne šole Celje, ki smo se odločili, da naredimo raziskovalno nalogo na temo "ukradenih otrok". Rezultati ankete nam bodo v veliko pomoč pri našem raziskovanju, zato se vam zahvaljujemo za vaše odgovore.

Anketa je anonimna.

1. Spol (obkrožite):

a) Ženski spol. b) Moški spol.

2. Starost (obkrožite):

a) 10 –15 let b) 16– 20 let c) 21–35 let č) 36–50 let d) 51 ali več

3. Zapišite občino vašega stalnega prebivališča. _____

4. Kaj se je dogajalo med 2. svetovno vojno na današnji I. osnovni šoli Celje, nekoč okoliški šoli? Obkrožite eno trditev.

a) Sedež nemške vojaške uprave za Celje.

b) Zbirno taborišče za slovenske družine. c) Nemška osnovna šola.

5. V katerem letu med 2. svetovno vojno je bilo največ "ukradenih otrok"?

a) 1941 b) 1942 c) 1943 č) 1944 d) 1945

6. Koliko "ukradenih otrok" je bilo odpeljanih v taborišča?

a) 150–200 b) 600–650 c) 860–900

7. Na I. osnovni šoli Celje je stalna razstava. Ali ste si jo ogledali?

a) Da. b) Ne.

8. Če ste razstavo obiskali, zakaj ste jo obiskali? Obkrožite lahko več navedenih možnosti oz. napišite svojo utemeljitev.

a) Sem učenec šole in sem si razstavo ogledal v okviru pouka.

b) Razstavo sem si ogledal, ker me tema zanima.

c) V moji družini imam sorodnika – "ukradenega otroka".

d) Dopišite utemeljitev: _____

9. Če razstave niste obiskali, navedite razlog, zakaj je niste obiskali. Obkrožite lahko eno izmed navedenih možnosti oz. napišite svoj razlog.

a) Do sedaj še nisem imel časa.

b) Nisem vedel, da ta razstava obstaja.

c) Tema o "ukradenih otrocih" me ne zanima.

d) Dopišite svoj razlog: _____

10. Ali veste, kakšno je bilo življenje "ukradenih otrok" po končani vojni?

a) Da. b) Ne.

11. Če ste na prejšnje vprašanje odgovorili z DA, obkrožite dve možnosti izmed spodaj navedenih, s katerima boste izrazili svoje mnenje v zvezi s prihodnostjo "ukradenih otrok" po končani vojni.

a) Ker so bili otroci ločeni od staršev, so imeli trajne psihične posledice.

b) Mnoge slovenske otroke so posvojili Nemci.

c) Zaradi slabih življenjskih razmer so bili otroci v slabem zdravstvenem stanju.

d) Po vojni so se "ukradeni otroci" dolgo časa borili za priznanje statusa žrtve vojnega nasilja.

12. Ali poznate koga, ki je bil "ukraden otrok"?

a) Da. b) Ne.

13. Če ste na prejšnje vprašanje odgovorili z DA, obkrožite eno izmed navedenih možnosti oz. dopišite svojo možnost.

a) Moj sorodnik je bil "ukradeni otrok".

b) Starši so mi pripovedovali o znancu, ki je bil "ukradeni otrok".

c) V časopisu sem prebral članek o "ukradenih otrocih".

d) Dopišite: _____

IZJAVA

Mentorica **Stanislava Ferjanc** v skladu z 2. in 17. členom Pravilnika raziskovalne dejavnosti »Mladi za Celje« Mestne občine Celje, zagotavljam, da je v raziskovalni nalogi z naslovom »ukradeni otroci« **Janja Fornazarič**, katere avtorji so Zala Godnik, Nina Šoštarich in Bor Laznik:

- besedilo v tiskani in elektronski obliki istovetno,
- pri raziskovanju uporabljeno gradivo navedeno v seznamu uporabljene literature,
- da je za objavo fotografij v nalogi pridobljeno avtorjevo dovoljenje in je hranjeno v šolskem arhivu,
- da sme Osrednja knjižnica Celje objaviti raziskovalno nalogo v polnem besedilu na knjižničnih portalih z navedbo, da je raziskovalna naloga nastala v okviru projekta Mladi za Celje,
- da je raziskovalno nalogo dovoljeno uporabiti za izobraževalne in raziskovalne namene s povzemanjem misli, idej, konceptov oziroma besedil iz naloge ob upoštevanju avtorstva in korektnem citiranju,
- da smo seznanjeni z razpisni pogoji projekta Mladi za Celje.

Celje, 28. 2. 2019

žig šole

Podpis mentorja:

Podpis odgovorne osebe:

POJASNILO

V skladu z 2. in 17. členom Pravilnika raziskovalne dejavnosti »Mladi za Celje« Mestne občine Celje je potrebno podpisano izjavo mentorja (-ice) in odgovorne osebe šole vključiti v izvod za knjižnico, dovoljenje za objavo avtorja (-ice) fotografskega gradiva, katerega ni avtor (-ica) raziskovalne naloge, pa hrani šola v svojem arhivu.